

ارمغان نقد

تألیف

احد فرامرز قوام‌ملکی و همکاران

تهیه و تنظیم

فرشته ابوالحسنی نیارکی

خانه کتاب

مهر ۱۳۹۰

سرشناسه: فرامرز قراملکی، احد، ۱۳۴۰
 عنوان و نام پدیدآور: ارمغان نقد تألیف احد فرامرز قراملکی و همکاران؛ تهیه و تنظیم: فرشته ابوالحسنی نیارکی.
 مشخصات نشر: تهران؛ خانه کتاب، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری: ۳۴۴ ص.
 فروست: خانه کتاب؛ ۲۷۴ - جشنواره نقد کتاب ۲۷
 یادداشت: نمایه
 موضوع: نقد کتاب - ایران
 شناسه افزوده: ابوالحسن نیارکی، فرشته، ۱۳۶۳ - گردآورنده
 رده‌بندی کنگره: PN99 - ۱۳۹۰ ف ۴ الف /
 رده‌بندی دیویی: ۲۸/۱ -
 شماره کتابخانه‌سی‌ملی: ۲۴۷۲۹۸۲
 کد بینگیری: ۲۴۷۲۱۶۵

جشنواره نقد کتاب

۲۷

خانه کتاب

۲۷۴

عنوان: ارمغان نقد

تألیف: احد فرامرز قراملکی و همکاران

تهیه و تنظیم: فرشته ابوالحسنی نیارکی

ناشر: خانه کتاب

نوبت چاپ: اول - مهر ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال

شابک: ۵ - ۲۹ - ۲۲۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات اوقاف

تهران: خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، پلاک ۱۰۸۰، مؤسسه خانه کتاب، تلفن: ۸۱۳۴۲۹۸۵

فهرست

۷	 پیشگفتار ناشر
۹	 مقدمه
۱۳	 نقد، هدیه یا دشمن؟

بخش اول: نقدهای دکتر قراملکی بر آثار دیگران

۲۵	 فصل اول: اخلاق
۳۷	 ۱. وکیل دادگستری و اخلاق حرفه‌ای
۳۳	 ۲. نقد در تراوی اخلاق
۴۹	 ۳. نقد روش شناختی طب روحانی تالیف محمدبن زکریای رازی
۵۹	 ۴. معرفی انتقادی فرهنگ قرآن، اخلاق حمیده
۶۹	 فصل دوم: منطق
۷۱	 ۱. نقدی بر مبانی منطق
۸۷	 ۲. الاشارات و التنبیها، سرآغاز منطق دویخی
۱۱۳	 ۳. بررسی مورد پژوهانه گزارش رشر از منطق دوره اسلامی
۱۱۹	 فصل سوم: فلسفه و دین پژوهی
۱۲۱	 ۱. معرفی و نقد اجمالی کتاب زبان دین
۱۳۱	 ۳. استاد دینانی و قواعد کلی فلسفی

بخش دوم: نقدهای دیگران بر آثار دکتر قراملکی

۱۳۷	 فصل اول: اخلاق
۱۴۹	 ۱. اخلاق حرفه‌ای / مهدی صادقی فرجاد
۱۵۵	 ۲. سازمان‌های اخلاقی در کسب و کار / امیر احمد شجاعی
۱۶۳	 ۳. سوانح رشد اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها / مهدی صادقی فرجاد
۱۶۹	 ۴. درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای / امیر احمد شجاعی
۱۷۵	 ۵. اخلاق در سازمان‌های مردم نهاد / زینب سالاری
۱۷۹	 ۶. اخلاق سازمانی / حمیدرضا نمازی
۱۸۵	 ۷. اخلاق سازمانی / فرشته ابوالحسنی نیارکی

فصل دوم: منطق ۱۹۹

۱. منطق / الملخص / احمد عابدی ۲۰۱
۲. پارادوکس دروغگو در مکتب شیراز / ضیاء موحد ۲۰۹
۳. دوازده رساله در پارادوکس دروغگو / حمیدرضا نمازی ۲۱۲
۴. تحفة السلاطین، ارمنان تخت نشینان / محمد سعید قبا ۲۱۹
۵. آرای منطقی یوسف تهرانی و کتاب نقد الاصول و تلخیص الفصول / محسن جاهد ۲۲۳
۶. مقایسه الگوی رشر و قراملکی در تفسیر تطور تاریخی منطق در دوره اسلامی / فرشته ابوالحسنی نیارکی ۲۳۱

فصل سوم: روش شناسی ۲۴۵

۱. اصول و قنون پژوهش در گستره دین پژوهی / سکینه سلمان ماهینی ۲۴۷
۲. روش شناسی فلسفه ملاصدرا / فرشته ابوالحسنی نیارکی و همکاران ۲۵۲

فصل چهارم: فلسفه و دین پژوهی ۲۶۵

۱. بررسی کتاب موضع علم و دین در خلقت انسان / سکینه سلمان ماهینی ۲۶۷
۲. هندسه معرفتی کلام جدید / محمد غفوری نژاد ۲۷۷
۳. استاد مطهری و کلام جدید / زینب برخوردار ۲۸۷
۴. استاد مطهری و کلام جدید / محمد غفوری نژاد ۲۹۷
۵. معرفی و نقد کتاب نبوت / فرشته ابوالحسنی نیارکی ۳۱۱

پیوست ۳۱۷

- علائق و سوابق علمی - پژوهشی دکتر احد فرامرز قراملکی ۳۱۹

معرفی کتاب ۳۲۹

۱. منطق / ۱ / سکینه سلمان ماهینی ۳۳۱
۲. معرفی روش شناسی مطالعات دینی / تیمور امیری ۳۳۷

۱. نمایه اصطلاحات و مفاهیم ۳۴۱

۲. نمایه اشخاص ۳۴۲

از نقد نهراسیم

ارزیابی، سنجش و نقد از لوازم جدایی ناپذیر پژوهش‌های مسئله محور است. هر پژوهشگری که به دنبال حل یک مسئله و پرکردن خلأ معرفتی است، می‌بایست رویکردی جدی به پیشینه مباحث مربوطه، مبانی و رهیافت‌ها داشته باشد و پس از ارزیابی دقیق و یافتن کاستی‌ها و قوت‌ها، در پی یافتن پاسخ مسئله باشد.

خوشبختانه پیشینیان ما در این مسیر یک گام هم جلوتر رفته و پس از نگاهی آسیب‌شناسانه به پیشینه معرفتی و ارائه رهیافتی نو، به سنجش و نقد نظریه خود می‌پرداختند.

امروزه یکی از علل رنجوری علوم انسانی در جامعه کنونی و عدم برخورداری از شادابی و طراوت، جدای از عدم به کارگیری روش مسئله‌محور، فاصله و شکاف عمیق میان پژوهش و نقد است. متأسفانه نقد که از ارکان اساسی هر پژوهشی است، به دست فراموشی سپرده شده است. از این رو سال‌هاست که در حال درجا زدن ایم و شیفته و دلباخته اندیشه‌های غربی.

اگر در صدد چاره‌اندیشی برای احیا و بالندگی علوم انسانی می‌باشیم، می‌بایست به این مهم توجه جدی کنیم؛ و این عزم جدی تمامی اهالی فرهنگ و اصحاب قلم و ارباب معرفت را می‌طلبد، نه ارگان‌ها و سازمان‌های دولتی. نویسندگان و محققان ما باید خود آغازگر این راه باشند. از نقد نهرا سیم. نخست از نقد خود آغاز کنند. هر پژوهشی پیش از انتشار در معرض دید تیزبین منتقدان دانا و دلسوز قرار گیرد و ورز بخورد؛ و آن گاه که قابلیت عرضه یافت، به زیور طبع آراسته شود.

دیرخانه جستواره نقد کتاب، با وقوف به نکات یاد شده، از سال‌ها پیش در صدد برآمد تا با انتشار نقدهای برگزیده جستواره نقد کتاب و دیگر نقدهای خوب، گامی در جهت الگوسازی برای نقد معیار بردارد.

آنچه پیش روی شماست، شماری از نقدهای دکتر احد فرامرز قراملکی بر آثار دیگران، در کنار برخی از نقدهای دیگران بر آثار ایشان است که به کوشش سرکار خانم فرشته ابوالحسنی نیارکی تهیه و آماده شده است. امید آن که نمونه مناسبی برای پژوهشگران و منتقدان جوان باشد.

در پایان جا دارد از محضر جناب آقای دکتر قراملکی که سالهاست در حوزه اخلاق پژوهش، به پژوهشهای جدی اشتغال دارند؛ و همکاران سختکوش مؤسسه خانه کتاب، بویژه خانمها مژگان حقانی و طاهره قاسمی و آقایان ناصر میرزایی، عسگر ابراهیمی و رحمان کیانی که هریک به نوبه خود در انتشار این اثر سهیم بوده‌اند و مدیرعامل محترم مؤسسه، جناب آقای علی شجاعی صائین که با چاپ آن موافقت کردند، تشکر و تقدیر نمایم.

علی اوجبی

معاون فرهنگی مؤسسه خانه کتاب

www.ketab.ir

مقدمه

اثری که به زیور طبع آراسته می‌شود، سخن و اندیشه مؤلف با طرف‌های ارتباط کلامی است. بنابراین به ازای هر کتابی که نگاشته می‌شود، مؤلفی هست و خوانندگان. مؤلف اثرش را فرزند خویش می‌انگارد و می‌ستاید و گاه واقع‌بینانه و منصفانه از آن عیب‌جویی می‌کند و هر یک از محققان براساس اندیشه خویش، در مقابل آن اثر موضع می‌گیرند. اقبال محققان به یک اثر در اشکال گوناگون معرفی، تحسین، ترجمه، شرح، دفاع، نقد و حتی حسد و عنادورزی آگاهانه یا ناآگاهانه نمایانگر اهمیت تحقیق است. با این بیان آثاری که مورد چالش دیگر متفکران قرار می‌گیرند، آثاری مهم و تأثیرگذار یا حتی گاه مؤسس تلقی می‌شوند. به عنوان مثال می‌توان کثرت شرح‌هایی که بر کتاب اشارات بوعلی نوشته شده است را، بیانگر اهمیت این کتاب در تاریخ منطق دوره اسلامی قلمداد کرد.^۱

دکتر احد فرامرز قراملکی (۱۳۴۰) استاد دانشگاه تهران، از متفکران پُرکار و برجسته‌ای است که آثارش بارها به شیوه‌های گوناگون معرفی، نقد و... مورد اقبال اساتید، دانشجویان و دیگر پژوهشگران قرار گرفته است. خلاقیت و نوآوری از خصوصیات دانشمندان برجسته است. دکتر قراملکی در طرح مباحث اخلاق حرفه‌ای که منشاء برکات در سازمان‌ها و مراکز پژوهشی است و ابداع روش‌شناسی خاص مطالعات دینی، با خلاقیت و نوآوری برکات زیادی را برای جامعه علمی به ارمغان آورد. ایشان در سه حوزه اخلاق، منطق و روش‌شناسی، فلسفه و دین‌پژوهی آثار ارزشمندی نگاشته‌اند. در این

۱. نک: همین کتاب، بخش اول: *الانشارات والتنبیها*، سرآغاز منطق دین‌پژوهی.

مجموعه، فهرست آثار و سوابق علمی و حرفه‌ای استاد به پیوست خواهد آمد. اما در این مقام به اهم آثار ایشان در این سه حوزه مختلف اشاره می‌گردد:

اخلاق حرفه‌ای (۱۳۸۲)، *سازمان‌های اخلاقی در کسب و کار* (۱۳۸۵)، *موانع رشد اخلاقی سازمان‌های ایرانی* (۱۳۸۶)، *اخلاق حرفه‌ای در تمدن ایران و اسلام* (۱۳۸۶)، *درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای* (۱۳۸۷)، *اخلاق در سازمان‌های مردم نهاد* (۱۳۸۸)، *اخلاق سازمانی* (۱۳۸۸) و *اخلاق کاربردی در ایران و اسلام* (۱۳۸۹) از جمله آثار استاد در حوزه اخلاق است. اهم آثار ایشان در حوزه منطق و روش‌شناسی از جمله آثار زیر است: *منطق ۱* (۱۳۷۳)، *مقدمه بر التفتیح تألیف ملاصدرا* (۱۳۷۸)، *منطق ۲* (۱۳۷۹)، *روش‌شناسی مطالعات دینی* (۱۳۸۰)، *اصول و فنون پژوهش در گستره دین پژوهی* (۱۳۸۲)، *تحقیق، تقدیم و تعلیق بر منطق الملخص رازی* (۱۳۸۱)، *دوازده رساله در پارادوکس درون‌نگو* (۱۳۸۶)، *تحفة السلاطین* (۱۳۸۶) و ...

موضع علم و دین در خلقت انسان (۱۳۷۳)، *هندسه معرفتی کلام جدید* (۱۳۷۸)، *مبانی کلامی جهت‌گیری دعوت انبیاء* (۱۳۷۹)، *استاد مطهری و کلام جدید* (۱۳۸۳)، *شرح جامع تجرید الاعتقاد (نبوت)* (۱۳۸۸) و ... از جمله آثار ایشان در حوزه دین‌پژوهی است.

این مجموعه که با پیشنهاد، ترغیب و همکاری استاد ارجمند جناب آقای دکتر قراملکی گردآوری شده است، مجموعه مقالات نقد استاد بر آثار و آرای پژوهشگران و نقد همکاران و محققان بر آثار وی است. این مجموعه که ارمغان نقد نامیده شده است، در دو بخش سامان یافته است. این تسمیه براساس هدیه‌انگاری و نه دشنام‌انگاری نقد است. بخش اول، نقدهای استاد بر آثار و آراء پژوهشگران و بخش دوم، نقدهای همکاران بر آثار استاد است. غالب مقالات پیش از این در مجموعه‌های دیگر منتشر شده اند که مشخصات کتاب‌شناختی هر یک ذکر خواهد شد. دیگر مقالات هدیه دوستانی است که بزرگواران به پیشنهاد نقد اثری از آثار استاد را پذیرفتند. این مجموعه علاوه بر دو بخش اصلی، پیوستی دارد که علایق و سوابق علمی - پژوهشی استاد و مقالات معرفی اثر وی را شامل است.

بخش اول کتاب براساس حوزه‌های پژوهش استاد به فصول جداگانه ۱. اخلاق ۲. منطق ۳. فلسفه و دین‌پژوهی، تقسیم شده و در هر فصل مقالات به ترتیب تاریخ انتشار در کنار هم نشسته‌اند. در بخش دوم که به چهار فصل ۱. اخلاق، ۲. منطق، ۳. روش‌شناسی و ۴. فلسفه و دین‌پژوهی تقسیم می‌شود، ملاک ترتیب مقالات، تاریخ نشر آثار استاد است. بر این اساس می‌توان فهرستی اجمالی از فصول کتاب ارائه کرد. پس از مقدمه، درآمد دکتر قراملکی بر کتاب با عنوان هدیه یا دشنام خواهد آمد. از حلم، فروتنی، بزرگواری و یادداشت‌های دلگرم‌کننده و عالمانه استاد که ارمغانی برای من و

دیگر دوستانی است که در این مجموعه نقدی به وی هدیه کرده‌اند، سپاسگذارم. بخش اول با فصل «اخلاق» آغاز می‌گردد. در فصل اول چهار مقاله کنار هم گردآمده‌اند: ۱. وکیل دادگستری و اخلاق حرفه‌ای. این مقاله نقد مؤلف بر کتاب وکیل دادگستری تألیف بهمن کشاورز است. ۲. نقد در ترازوی اخلاق. این مقاله بررسی کتاب اخلاق نقد اثر دکتر سید حسن اسلامی است. ۳. نقد روش‌شناختی الطب الروحانی تألیف محمدبن زکریای رازی. ۴. معرفی انتقادی «فرهنگ قرآن، اخلاق حمیده»، تألیف عبدالنبی امامی.

فصل دوم تحت عنوان منطق دارای سه مقاله است: ۱. نقدی بر مبانی منطق، تألیف دکتر محمدعلی اژه‌ای، ۲. الاشارات و التنبیهات، سرآغاز منطق دویخی، ۳. بررسی مورد پژوهانه گزارش رشر از منطق دوره اسلامی.

فصل آخر از این بخش، فلسفه و دین پژوهی است. این فصل دو مقاله دارد: ۱. معرفی و نقد اجمالی کتاب زبان دین اثر دکتر امیر عباس علی زمانی، ۲. استاد دینانی و قواعد کلی فلسفی. در بخش دوم، فصل اول «اخلاق»، در بردارنده هفت مقاله به ترتیب زیر است: ۱. اخلاق حرفه‌ای. این مقاله با قلم مهدی صادقی فرجاد نگاشته شده است. ۲. سازمان‌های اخلاقی در کسب و کار، این مقاله هدیه دکتر امیر احمد شجاعی به مجموعه ارمغان نقد است. ۳. موانع رشد اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها. این مقاله نیز به قلم مهدی صادقی فرجاد است. ۴. معرفی و نقد کتاب درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای از دکتر امیر احمد شجاعی. ۵. اخلاق در سازمان‌های مردم‌نهاد با معرفی و نقد زینب سالاری که نویسنده دوم این کتاب است. این مقاله در واقع نوعی خودانتقادی و خودمشت مالی است ۶ اخلاق سازمانی. این مقاله از دکتر حمیدرضا نمازی است. ۷. اخلاق سازمانی از گردآورنده ارمغان نقد؛ فرشته ابوالحسنی نیارکی.

فصل دوم با عنوان «منطق» شش مقاله را گردهم آورده است: ۱. منطق الملخص از دکتر احمد عابدی، ۲. پارادوکس دروغگو، ترجمه‌ای از مقدمه انگلیسی دکتر ضیاء موحد، ۳. پارادوکس دروغگو با معرفی و نقد دکتر حمید رضا نمازی، ۴. تحفة السلاطین، ارمغان تخت‌نشینان به قلم محمد سعید قبا، ۵. آراء منطقی یوسف تهرانی و کتاب «نقدالاصول و تلخیص الفصول»، به قلم دکتر محسن جاهد. ۶ مقایسه الگوی رشر و قراملکی در تفسیر تطور منطق در دوره اسلامی از فرشته ابوالحسنی. فصل روش‌شناسی شامل دو مقاله است: ۱. اصول و فنون پژوهش در گستره دین پژوهی به قلم سرکار خانم ماهینی، ۲. روش‌شناسی فلسفه ملاصدرا به قلم فرشته ابوالحسنی و دیگر دانشجویان دوره دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه تهران (۱۳۸۹).

آخرین فصل از کتاب با عنوان «فلسفه و دین پژوهی» دارای پنج مقاله است: ۱. بررسی کتاب موضع علم و دین در خلقت انسان از سرکار خانم ماهینی، ۲. هندسه معرفتی کلام جدید. این مقاله به قلم دکتر محمد غفوری نژاد است. ۳. استاد مطهری و کلام جدید، به قلم سرکار خانم دکتر زینب برخوردار، ۴. استاد مطهری و کلام جدید به قلم دکتر محمد غفوری نژاد، ۵. معرفی و نقد کتاب نبوت از فرشته ابوالحسنی.

پیوست کتاب علاوه بر سوابق علمی - پژوهشی استاد، دو مقاله معرفی کتاب را نیز شامل است. این مقالات صرف معرفی آثار استادند، بنابراین در قسمت نقد آورده نشده است: ۱. معرفی کتاب منطق ۱ به قلم سرکار خانم ماهینی و ۲. معرفی روش شناسی مطالعات دینی از تیمور امیری. در این مجموعه مقالات دکتر قراملکی با ویرایش مجدد ایشان آمده اند، این در حالیست که مقالات دیگر همکاران در بخش دوم کتاب برای حفظ قلم و اصالت متن بدون تغییر و ویرایش گردهم آمده اند. نقدپذیری خصوصه استادی است که او را سرآغاز پژوهش اخلاق حرفه‌ای در ایران و از محققین برجسته منطق نگاری سنتی و دین پژوهی روشمند می‌دانم. نخستین بار که قلم به دست گرفتم، نقد کتاب استادی بود که سخاوتمدانه و با فروتنی از نقد کتابش استقبال و مرا تشویق کرد، مواجهه ایشان با نقد برایم بسیار آموزنده بود تا اینکه امروز به تعبیر استاد نقد را هدیه می‌دانم و نه دشنه. تشویق استاد، جسارت نقد و مقاله نویسی را به من آموخت. این مجموعه به استادی تقدیم می‌گردد که او را معلم اخلاق می‌دانم و از زحمات ایشان که در تدوین این کتاب گام به گام، سطر به سطر، واژه به واژه از راهنمایی‌هایشان بهره برده‌ام از صمیم دل تشکر و قدردانی می‌کنم. از دیگر دوستان که صمیمانه مقاله خویش را به این مجموعه هدیه کرده‌اند و با بزرگواری چاپ مجدد را پذیرفتند سپاسگذارم. از مؤسسه خانه کتاب و جناب آقای اوجبی که مرا به چاپ مجموعه ترغیب کردند، سپاسگذارم و توفیق روز افزون ایشان را از خدای منان خواهان. همچنین از زحمات و دلسوزی سرکار خانم سیده مریم حسینی دوست و همکار عزیزم که در حروف چینی و صفحه آرایی کتاب ما را یاری دادند، قدردانی می‌کنم. امید که این کتاب، آغاز همنشینی و همگام شدن با کاروان علم و پژوهش گردد.

و پیشکش به او که در گلپوش‌ترین بهار می‌آید و طنین سبز قدم‌هایش باغ اندیشه را جانی سبز می‌بخشد. کرامت و لطف بهاران با اوست که او حقیقت بهار است.

فرشته ابوالحسنی نیارکی

دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه تهران